

ՊԱՅՄԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Տարեկան 12 ֆր.
վեցամսեայ 6 »

ԱՐՏԱՍՍԱԶՄԱՆ

(2 քիւ մեկ ծրարով)
Տարեկան 14 ֆր.
վեցամսեայ 7 ֆր.

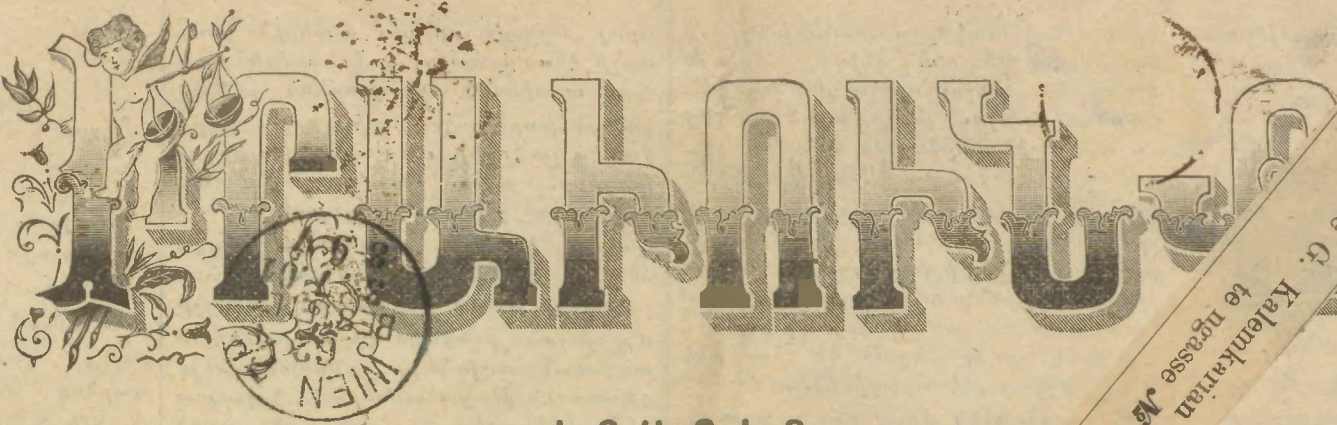
ԱՄԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2.60 տղ.
վեցամսեայ 1.50 »

Կ Ա Ն Խ Ի Կ

— 0 —

Ծանուցման տողը
20 սանթիմ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ԶՈՐԵՔՇԱԲԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՍՑԵ

Journal

"Iraivounk"

V A R N A (Bulgarie)

— 0 —

Редакция
на ВѢСТНИКЪ

"Иравункъ"

ВАРНА (България)

— 0 —

Գրութիւնք եւ
չեմ տրուի

ՀԱՅԵՐ

Զիւր երկուրդ-Քէօշքի դահիճը
դարանակալ ձեզի կը նայի : Զիւր
խոզխոզուած եղբայրներուն արիւ-
նոտ ուրուականներով լեցուած իր
միջին թաքստոցին մէջ ա՛ն իր ոճ-
րագործ ու մարդասպան տապաւրը
կը սրէ ձեզի դէմ :

Վախը որ անընդհատ զինքը կը
պաշարէ՝ զայն աւելի վատ, ու ա-
ւելի վայրագ կընէ :

Այդ թաքստոցի բորենիէն չը-
նորհք մի՛ ակնկալէք :

Զիւր ամբողջական բնաջնջումը
վճռուած է :

Ինչ որ որոշուած է այդ դա-
հար, մառյալ, մենտկեաց ու բըռ-
նաւոր հոգիին մէջ՝ պիտի գործա-
զրուի :

Անոր ձեռքն էք, իր արիւնար-
բու ու վայրագ հրոսներուն ձեռ-
քը :

Եւրոպայի դիւանագիտութիւնը՝
չահերու, հաշիւներու եւ կեղծի-
քի վրայ հիմնուած, ցուրտ ու
անալալլ հանգիստեց եղաւ ձեռ
եղբայրներուն պայտնութեանը, ձեռ
կիներուն փողոտումին ու բռնա-
բարձանը, ձեռ գիւղերուն հրդե-
հումին եւ Զիւր Հայրենիքին աւեր-
մանը :

Երբ դուք կը հանդայիք, կը
հոգեվարէիք Քիւրտերու ետեմա-
ղանին տակ՝ դիւանագիտութիւնը՝
ձեռ արիւնովը սրկուած՝ թող
կուտար ու կը պայտնաւորուէր
ձեռ անարգ կեղեքիչին հետ :

Զի կայ մարդկութիւն ու զգա-
ցում հոն, որ շահը կը տիրապե-
տէ :

Անոնք որ Ազգային սեփական
յեղափոխական ուժի մը անհրա-
ժեշտութիւնը զանց ընելով զուտ
դիւանագիտական միջամտութեան
մը յոյսը կը շողացնեն ձեռ աշ-

քին՝ կը խորեն ձեզի եւ եթէ
զայն կը խոտանան՝ կը մատնեն
ձեզի :

Ուրեմն պէտք է յանգանու-
թեամբ, արիւնթեամբ, դիւցադ-
նութեամբ, մեծ զոհողութիւննե-
րով ու մանաւանդ հզօր ու հան-
ճարեղօրէն սարքուած ու աւելի
հանճարեղօրէն գործադրուած ու
վարուած ապստամբութիւնով մը
բռնադատել ժողովուրդներու հա-
մակրանքը՝ որոնք՝ իրենց կարգին
պիտի կրնան ձեզի ինչպստ պի-
ւանագիտական միջամտութիւն մը
ստիպել :

Հակառակ որ մեզ կառավարող-
ները կը քաջաբերին եսականու-
թիւնը ու անտարբերութիւնը՝
հանդէպ ամեն մեծ ու աղիւ բա-
նի, ու հպատակութիւնը՝ ուժին,
մոլութեան, դրամին, պէտք չէ
սակայն յուսահատիլ :

Առնականութիւնը կը կորուս-
ու տեղի կուտայ հպատակութեան
որ վատութիւն կը նշանակէ. բայց
կը սիրեն ու կը հիանան ուրիշ-
ներու քաջութեան վրայ :

Վատհոգի եւ ստրուկ ժողովուրդ
մը արժանի չէ հոգածութեան :
Արհամարհանքն է իր բաժինը :
Զերինը՝ մինչեւ հիմա մարտիրո-
սութեան պէտք է ըլլայ դիւցադ-
նական մաքառումներու պատմու-
թիւն մը :

Հարստահարութիւնը չեն կրիւր,
այլ կը կուտին անոր դէմ :

Ուժին դէմ ուժ հանելը որ
գարացի ինքնապաշտպանութիւն է,
Ողբակոծը օգուտ չունի, պէտք
է հակազդել, գործել ու զօրնել :
Իր ճակատագրին գիտակից
ժողովուրդ մը ոչ Աստուծմէ եւ ոչ
ալ մարդկեան օգնութիւն կ'ա-
ղերսէ :

Կը միանայ, կը կազմակերպուի
կը զինուի, կը զարնէ, ու յաղ-
թող կամ պարտուած՝ անմահու-
թեան մէջ պիտի ապրի :

Ասոր համար գաղափարով մը
փաթտուած պէտք է ըլլայ :

Յեղափոխութիւն մը որ գողա-
փարի մը համար չի կուտիլ, ին-
չ փախուցիւն չէ, խուճապ մըն
է զոր պատմութիւնը կարհամար-
հէ ու չի զիջանիլ զայն իր ան-

մահ էջերուն մէջ արձանագրելու :

Անգամ մը որ այն պայթի՝ վա՛յ
անոնց որ խոչընդոտ կըլլան անոր
եւ կը նկրտին զայն կեցնել, որով-
հետեւ յեղափոխութիւն մը որ
կոնգ կ'առնէ՝ իրեն պաշտպաննե-
րուն մահալծիւր կը կնքէ :

Պէտք է սուրմի միշտ ու միշտ
պատրաստ ըլլալ գործողութեան,
խելացի, խորհուած ու բանաւոր
գործողութեան :

Ժողովուրդի մը կեանքին մէջ
կուգայ բոլոր մը, ուր ալ պէտք
է գործել կամ լինիլ :

Ան առնէ պէտք չէ խնայել
անգույթ թշնամիներուն :

Անգամ մը որ սուրը մերկա-
ցուցիք, պատեանը նետեցէք եւ
չիղբը կ'անքերնուգ. հետ միայն
ձգեցէք :

Ամիշար Զիրիւանի

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Մեր մասնաւոր քրտակցեն)

Սօֆիա 14 Յունիս

Կը խոտանամ վազ թէ անագան
պիւտեմէն վրայ բռն մը գրել. ցոյց
տալ թէ ինչ տարբերութիւն կայ
անցեալին եւ ներկայիս միջեւ մասնա-
ւոր եւ ընդհանուր արմատը : Հիմա
տակաւին բան մը չիմ կրնար գրել
ստուգապէս, զի մաս առ մաս կը նա-
յուի պիւտեմէն. կան կէտեր, որ ըն-
դունած կամ մերժուած են այսօր առա-
ջին ընթերցումին, կրնան բոլորովին
հակառակ ըլլալ երկրորդ եւ երրորդ
ընթերցումին, բայց այլ եւ այլ նա-
խարարութեան պիւտեմէն վիճարա-
նութեան առթիւ յայտնուած կարծիք-
ներն ու եղած զանազան առաջարկու-
թիւններն ալ ուշադրութեան արժանի
են, զի մեր պոլիարիւն սիրտն ու ոգին
կը ցաւցնեն :

Երկրագործական նախարարութեան
պիւտեմէն էր, որ ընդունուեցաւ
չը մերժուեցաւ եւ կրթականը. հակա-
ռակ բնական հետաքրքիր ակնկալու-
թեան մը երկրագործ երեսփոխաննե-
րէն ոչ ոք խօսք տուաւ. անոր հա-
մար արդեօք, որ հաշտ չեն կառավա-
րութեան հետ, թէ ուղեցին միայն
լսել, համոզուած, որ մեր մէջ աւելի
կը խօսուի, քան թէ կը գործուի եւ
թէ հիմնական չէ ինչ որ կործուի
կամ կ'ուզուի ընել :

Մէկն առաջարկեց չաքարի փայրի-

զային տարեկան 165,000 ֆր. նպաս-
տը իջեցնել 55,000 ի միայն եւ այս
չատ պարզօրէն թէ ինչ հարկ կայ
այնչափ նպաստի ընկերութեան մը,
որ կը գործէ օտար դրամով եւ կը
ներկայացնէ օտարներ եւ ասոնք են,
որ կը վասակին եւ շատ թերուղէմ
խօսել վերջն չը մերժուեցաւ պատ.
երեսփոխանին առաջարկ. բայց ես չեմ
չընար ընդունիլ թէ ինչպէս այսպի-
սի որոշումներ կը տրուին :

Որոշ օրէնք կայ երկրին մէջ նոր
արհեստները քաջաբերելու եւ նիւթա-
պէս. ասկէ զատ աւելի բնական եւ ըն
կերական խորհրդով յայտնի է որ ար-
դարեւ ընկերութիւնը թէեւ օտար,
սակայն թէ այդ օտարին բերած ստա-
կը մեր մէջ կը մնայ եւ թէ մեր ստա-
կը դուրս չեղնէր, չենք տար Ռուսին
եւ Նեմցէին. այնչափ տեղացիներ կը
չահուին դործարանին մէջ, կապրին
ու կապրեցնեն ընտանիքներ, շատ
գիւղացիներ շաքարեղէքի մշակու-
թեամբ կը զբաղին եւ վերջերս հրա-
տարակուած տեղեկագրէն մը, որչափ
կը յիշեմ, պարզ կը տեսնուի, որ
այն ինչ երեք տարի յառաջ ֆապրի-
զան բացուելուն հազիւ վեց միլիոն
քիւ. չաքարեղէքն կը հասցնէր գիւ-
ղացին, այսօր 20 միլիոն կարտագրէ
որ բաւական է ցուցնելու թէ որչափ
գործ կուտայ յիւզացիի այս միակ
հաստատութիւնը. ալ այսպիսի օգտա
չատ գործի մը ինչո՞ւ խոտ աչքով
նայիլ :

Բարեղուգութեամբ կրթականին
պիւտեմէն յաջորդեց եւ շատ քիչ վի-
ճարանութեամբ այս ալ ընդունուե-
ցաւ. զի Գարալէլով՝ «հիմա ընդունե-
ցէք տէ, կըսէր, ինչ որ կառավարու-
թիւնը կուզէ, վերջէն ալ մենք Զեռ
ուղածները կը նայինք» :

Երեսփոխան մը շատ իրաւամբ ա-
ռաջարկեց, որ կարգ մը զպրօցներու
մէջ արհեստներ ներմուծուին, որպէս
զի աշակերտք զպրօցը ստարանուն
պէս պաշտօնի հետեւ չիման. ընդգի-
մախօսներ ունեցաւ, այլ ոչ գաղա-
փարին. ամենքն ալ համակարծիք
գտնուեցան արհեստի զապաւարին թէ
եւ միայն խօսուեցաւ. սակայն ինչ-
պէս ըմբռնել. քիչ մը առաջ արհես-
տական մեծ հաստատութեան մը դէմ
զինուած խօսեցան եւ հիմա ալ ար-
հեստի ծառագոյններ կը հանդիսանան
մեր երեսփոխանք. անոր համար, որ
չաքարի ֆապրիքան օտար դրամով
կը դառնայ, մինչդեռ երկրորդ պա-
րագային մէջ պուլկարը պիտի լինի
արհեստաւոր :

Ապաքէն եթէ մարդ ունեցածն ու-
զէ ուրիշն անհոտական տեսակէտով
իսկ տոնթ է, գնչուութիւն է իսկ.
Երբ մարդ չունեցածին վրայ պարծի-

(*) Բռնութեան դէմ մարտնչող աշ-
խարհի էն հոշակաւոր զինուորներէ
միոյն Ա. Զիրիւանի հայ ժողովուրդ-
դին ուղղած այս խանդոտ տողերը նոր
կեանք է կ'արտայայտէ, իբր նմոյշ
ներույացի թուրք յեղափոխականի մը
դէպ ի միջեւ ազգերը տածած զգա-
ցումին :

Խոբ.

կարծէ թէ պիտի կրնայ առանձին բան մը ընել մինչդեռ յայտնի է. որ ահա կար է ասոր ինչ անուն տալը։

Ինչ ըսենք Պուլկարին սա օտարա-տեղութեան։

Մակեդոնական կոմիտէի բոլոր-կուած անդամոց վիճակն ալ տարբեր պոյն առաւ վերջին մէկ երկու օրերու մէջ։ Եւ հոգի, որոնց մէջ փոխառե-նապետը Տափտով, սղատ արձակուե-ցան, զի ասոնց դէմ բան մը գտած չէ եղբի հարցաքննիչ դատաւորը, թէ եւ մարտէն ի վեր ալ բանան էին։

Միացածներու համար ալ կը ըստի որ ի մօտոյ պիտի դատուին, սակայն յոսարի չէ, զի յալիս եւ օ-գոտոտ ամիսներու մէջ դատավարու-թիւնը կը զարդին եւ կը վերսկսին սեպտեմբերին. շատ հաւանական է որ աշխան միայ խեղճ Սարաֆովին եւ իր միւս երեք ընկերաց դատը։

Թ. Բագարճոյ 6 Յունիս 1901

Տեղւոյ Ազգ. գործերը տխուր եւ յուսահատեցողիչ վիճակ մ'ունին. շնորհունակ Գեորգ վրդ. Եւրախա-նանի շնորհիւ անցեալ տարի ծագած հակառակութիւնը դեռ կայ ու կը մնայ։ Բաղձալի է որ դէթ յատույն-կայ տարեշրջանին Ազգ. վարժարանը այս վիճակին մէջ չը մնայ։

Ծաւալի է որ կարգ մը ազգայինք իրարու խօսք հասկնալ չեն ուզեր ձեռք մը ըսնի կերթան, ու իրենց զատի-նեք յարաբարակ կը մնան։ Եր-բէք պակաս ալ չ'եղան մակարոյծնի-ր ու պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացող շանտէրներ, որը վարժարանը ըլլալ կուզէ որը քահանայ, եւ այս դատմե-նով ինչ ասորնութիւններ ու քուտ-թիւններ կ'ընեն։ Իսկ ժողովուրդը միամտաբար կը մղուի այդ վատերու յառաջ բերած հոսանքն եւ կ'առաջ-նորդուի դէպի անկում։ Խառնակիչ վարդապետի արժանեան հրաժարեալ Տիգրան վարդանեան վարժապետն է որ դեռ չէ դադարած իր մատը խաղ-ցնելէ։

Ժողովուրդը պէտք է անձնականու-թենէ վեր բռնէ կրթական գործը։ Ինչպէս ամեն տեղ, հոս ալ կան կարգ մը աղաներ որ մէկմէկու անձնական հակառակութիւններ ունին (թէեւ ըն-կուդի կեղեւ մը չեն լեցնել ատոնք) երբոր մէկը օգտակար առաջարկ մը

կ'ընէ, հակառակորդը անոնց խնդրոյն օգտակարութեան ուշ գնելու, իսկոյն կը մերժէ, ինչու որ չուզեր իր չա-խորժած ժառանգ խօսքը եղած անունը եւ այս փոխադարձաբար ու ամեն կէ-տի ու խնդրոյ մէջ։ Դասակարգ մը մարդիկ ալ կան որք հարկ չեն դատի-ր պարզ գրել կարգալէն զառ ուրիշ բան սովորեցնել իրենց տղայոց, մոտ-ձեղով որ իրենք այդ չափով ինչպէս որ սովորած են զաւակներն ալ կրնան ապրել։ Այս պարագան կը հասկցնէ ընթերցողաց թէ այդպիսիներ ժամա-նակի պահանջին վրայ որ աստիճան զարգացի ունին։ Խնդանաներ փո-խանակ այս սխալ համոզումը չակելու զայն կը շոյին որպէսզի հաճելի երե-ւան ու այդ կերպով յաջողին իրենց կաշին քաշքշիւ. ժողովուրդն ալ տղայի պէս կարծես աւելի չարին հա-կամէա է։

Ամէն պարագայի մէջ մաղթելի է որ դէթ ասկէ անդին զարգացան եւ իրենց անհատական գործերը լաւ եւ օգտա-կար վիճակի մը յանգնին. եւ այս յու-սարի է, որովհետեւ տարիէ մը աւելի է որ փորձով հասկցուեցաւ թէ անհա-մարշխութեան սխալն չարիք կը ծնի։ Խորհուրդ կուտանք աղաներուն որ նկատառութեան առնեն եկեղեցին ու վալժարանը իրենց անձնական կերպե-րուն գոհացում առաւ գործիք չընեն։

Այդ հաստատութիւնները աղբիւրն են, հետեւաբար այս կամ այն աղանի քմա-հաճոյքին խաղալիք չեն կրնար ըլլալ մարդ միայն իւր տունը ու իր խա-նութիւնը մէջ անձնախնամ է, ոչ թէ աղբիւրն հաստատութեանց մէջ։

Պատահական քրքրակից

Պուլիւշ 6 Յունիս 1901

Ինչ զանդիւնի հետեւեալը կը գրեն. «Արդէն ծանուցած էր Պուլիւշը մէջ Հայ ընթերցարանի մը քուտ-թիւններ հաւաքը։ Ընթերցարանը բացուեցաւ անցեալ կիրակի օր։ 100ի մօտ ան դասնետու մեծամասնութիւնը ներկայ էր ընթերցարանին մէջ։ Վարդապետ խորհրդոյ ընտրութեան ձեռնարկուե-լով ընտրուեցաւ Տեառք Զ. Ալեքան, Ա. Արթուրեան, Բաղձաբեան, Արիս Լազար եւ Մանուկեան։ Պատու Նա-խագահ հռչակուեցաւ Տ. Վ. Մէլքոն-ճեան, որ քանի մը խօսքերով բացա-տրեց ներկաներուն Ընթերցարանի մը կարեւորութիւնն եւ անոր բերելիք օգուտները։ Ընթերցարանն այժմ յոյժ համեստ է, սակայն շատ մեծ բարեա-ցակամութիւն կը տեսնուի անդամոց

վրայ, այնպէս որ քիչ քանակէն յա-տալի է որ յառաջդիմ եւ աւելի հա-մապատասխանէ զանապարհին։ — «Թա-ղական խորհրդոյ խնդրոյ»։ — Վեր-ջապէս լուծուեցաւ թագ. Խորհրդոյ խնդիրը. բայց, աւագ, եկեղեցւոյ եւ դպրոցի շահերուն ըզրոյթին հա-կառակ կերպով, Գրած էի արդէն ձեզ թէ հարցաքննիչ դատաւորն հա-շուակալութեան ռուսացի ուսուցչի մը պաշտօն յանձնած էր եկեղեցւոյ 15 տարուան հաշիւները քննելու։ Այդ դատաւորն թագականներուն նպատա-ւ որ տեղեկագիրը մը մատուցած ըլլա-լով դատաւորին, այս վերջինը խնդի-րը գոցած է։ Իրաւ է թէ այդ փրկա-րար տեղեկագիրը շատ սուղի նստա-ւ թիւն իսկ անգոր դատուեցաւ եկե-ղեցւոյ չըջափակելու վտարիւ աւագա-կային յայտնի խումբ մը։ Տ. Մանուկ Դիւնդեանի կուտակութիւնը սա-կայն գինաճախի չէ եղած, պաշտօնի առաջ պիտի մղուի թագականներու տապալման գործն ի գլուխ հանելու հա-մար։ Իսկ ի թէ ամեն ջանք ի դերի-կէն, ինչ որ անհաւանական չէ, երբ աչքի առաջ բերենք գրաւի եւ ան-ձեռու աղբիւրնութիւնը խնդիրներու կարգալիքում միջոցին, այն աստիճ-ն կ'ընկնին ու դպրոցին բանը բուսած է. կատարեալ աւեր ու անապահովութիւն պիտի գան քիչ աստիճան տոհմի ու կը բռնուի անոն հետք ջնջելու Պուլիւշէն։ Արդէն ըսած եմ թէ եկեղեցւոյ կալ-ուածներէն շատերը գրաւի տակ առ-նուած են։ Խնայողական օնաւելը պտնուած 30,000 ֆրանքը թագական-ներուն սովալուեկ ծախսին տարկան է։ Բաղաքապետութեան հրաման իւրն զրամ են այդ գրամը վերցնել կա-լուածները փրկելու համար։ Անկող-լախաբար այդ գրամն ալ մէջ պիտի խաղայ։ Դատաւորներն ու յանաւա-ները 3 ամիսէ ի վեր ամսական չեն ստացած։ Թագականութիւնը որոշեր է անոնց ամսականներուն վրայ հա-րիւրիւն քսան զեղ մը լինել։ Վերջա-պէս, դրամական անձկութիւնն ու խառնձաղանձութիւնն իր գաղաթ-նակէտն հասած է, եւ այս, այնպիսի եկեղեցիի մը շուրջ որ տարեկան 30 հազար «գում» եկամուտ ունի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԻՐ ԴՈՍԱՆԱՀԱՐԻՆ

«Հնչակ» թերթը իր վերջին 30 Մա-յիս թուոյն մէջ «Թուրքիայի սողուն-ներ» անուն յօդուածով անուանա-րկած է նաեւ դիւ. որպէս գող, կու-սակց. ստակներով կալուածատէր զարձող, մասնիչ եւ թուրք կառավա-րութեան ձեռքը գործիք եղող արա-րած մը։

Եթէ խղիւրը անհատական կամ վաճառականական լինէր, միջոցներ չէին պակսեր ինձ անմիջական կար-գագորութիւններ ընկու աշխարհի ա-մենաաղտոտ զրպարտիչներու յերիւ-րած ստախոսութեանց դէմ. բայց ու-րովհետեւ ազգային է, բնական է որ ազգային չըջանալի մէջ խառնառա-կել այդ սոսկալի զրպարտիչները իմ առաջին գործս պիտի ըլլայ։

Հետեւաբար կը փոխամ յայտարա-րել հրապարակաւ որ «Հնչակ» թերթը հրատարակող պարտնիքը եւ իրենց կուտակարը պարտաւոր են ներկայ-ցուցիչ մը ցուցնել Պուլիւշ. ներ-կայս հրատարակուելէն մինչ մէկ ա-միս պայմանաւաճառ, ինչպէս տե-ղոյն վրայ քննելու համար. պատ-րաստեմ այդ մասին ըլլալիք երթեւե-կութեանց ծախքերն ալ վճարել ու ենթարկուել ամենաճանդ պատիժնու-րու, ազգային կամ կառավարական, եթէ կարողանան հաստատել հրատա-րակուած ստայող գրութիւններն. իսկ հակառակ պարագային պիտի ընել այն ինչ որ կը վայելէ այդ անորա-կելի կեղծարարներուն։

Միսու Թարիկեան 12 Յունիս 1901

Յ. Գ. Մէկ մէկ օրինակ զրկած եմ հրատարակութեան համար. Շար-ժուս, Արշալոյս, Հնչակ, Չայն Հա-րենեաց եւ Հայրենիք լրագիրներուն նոյն

Դիւ. խղիւ. Պուլիւշը այցելող կամ այդ քաղաքի Ազգ. գործերու վրայ քիչ շատ տեղեկութիւն ունեցող ամեն հայ համակարանք կը խօսի Տիար Մի-

ՊԱՐԿԵՃՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բ

Սպասելով լաւագոյն օրերու, կեղծարարներու զանազանութիւնը հետի է իր «գործունեայ» հաղա-մանը չ'արգարացելէ։ Կեղծարարական վերջին զէպերը մինչեւ այժմ Դրօշակահաններու կողմէ սա-մանագծուած Հնչ. կուտակութեան սեղմ չըջանալի բեկանելով, իրենց զուտ բարեխիտական ու բարե-գործական ծառայութեամբը ազգին օգտակար եղող հայ անձնաւորութիւններ աղարտելու կը ձգտին։ Ծանօթ կեղծարարը Պ. Վառլեան, որ Ամերիկայի մէջ իր դասակարգին արժանի կուտակութիւնը կը ներկայացնէ, «Աթոռամոյներ» խորագրով «Հայ-րենիք»-ի մէջ հրատարակած մէկ յօդուածով, բա-րեւրու ու նախադասութեանց շնորհակալութիւն մը մէջ կը փաստարանէ թէ Իսթեմբուլ, Յալոքեան, բարի զի եւ Լոնտոնի Հայրենասիրական ընկերութեանց նախադասները ու Ազգ. Յանձնախումբին Առեւա-պեալ, Տօքթ. Գարրիէլեան, աթոռամոյութեան համար, աթոռակալութեան փառքին արժանաւ-լու համար նախագահ եղած են եղբիւր։ Ոչ իսկ կը փորձեմ այս անտղիւտ դէմքերու ազգին մատու-ցած զանազան ծառայութիւնները թուել. այդպի-սի հրապարակում մը իրենց անհաճոյ պիտի ըլլար։ Մեզի պէտք եղածը այս նոր կեղծարարութեանց շարժառիթները գտնելով զանոնք քաղաքիկ ընե-լըն է, որպէսզի մեր տարաբաղ թայց միասնական թուրքով ազգը վերջնապէս համոզուի թէ այն օրէն ի վեր երբ Պուլիւշ (1895ին) Դաշն. կոմի-

տէն, փոխանակ թուրքին դէմ կուտակուե-լու իր զէն-քերը Հնչ. կուտակութեան վրայ դարձուց, ու վճռեց պատնէշին վրայ կուտող Հնչ. կոմիտէին նախագահը ու մէկ անգամը ԵՏԵԻՆ մեղքներ, այն օրէն ի վեր անգուլ, անդադար նոյն եղբայրասպան ազգասպան պաշարն է որ Դաշն. կուտակութիւ-նը կը մղէ, ու եթէ մեր սղուր չը կորովը չ'ընեալ զանկով, ազգու ընթացքը ընթացք մը չունենայ իրեն ամենէն աւելի եռանդեամբ ծառայողներու պատիւը աղարտողներու դէմ, վերջնական ան-կանգնելի փճացումն է որ տեղի պիտի ունենայ. Ամերիկայի հայ գաղութներու կազմակերպուելուն զիմարեղով, ու արեւմտահայերուն Դաշն. չնոր-հուած բացառիկ արտօնութիւններ խանգարել յա-ջողելով, Դաշն. կուտակութիւնը ցցուց թէ ազգին վիճակին բարեկալութեանը աշխատելէ զառ ամեն բանի կաշիստի։ Պուլիւշահայերը այս վեր-ջին զէպերու սպասելու պէտք չունենին Դաշնակ-ընկերութեան ինչ կերպ գործունեայ կուտակութիւն մը ըլլալը հակահայտն համար։ Վառլեանի, Ռուսչոյի, Թիւրքիւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, բոնութեամբ, աւագակներու պէս հայ վաճառականներէ դրամ պա-հանջներին, հայ երիտասարդ ձեռներին — իբր թէ հայ վաճառականները ու երիտասարդները Թուր-քիոյ Ռուսիոյ ու Պարսկաստանի մէջ քիչ քանակ-թիւներն տեսած ու կեղեքուած էին — բաւականէն աւելի պիտեմարտ զէպ մ'էր։ Դաշնակով վերջին կեղծարարութեանց — որոնց վրայ կը խօսէինք — կանգ չեմ առնի Ազգ. Յանձնախումբին յորդիկ ատենապետին անուան վրայ. հայկական համաժո-ղովէն իր ատենապետ ընտրուելու իրեն համար ան-հերքելի ոճիւր մ'էր որպէսզի կեղծարարները զինքն ալ չ'ընթերցին։ Դաշն. Իսկանդեր եւ Յակոբեանի

իր յիշուի թէ, անցած տարի այս երկու պատե-կան հայրենասերները նամակով մը միասնաբար Դաշն. ու Հնչ. կուտակութեանց գիտնելով, Արփիա-րի խնդրոյն չէգործ տեսնելու մը առիւտ քննուելը պահանջեցին։ Այդ պահանջման ոյժ տուին հա-պարակային ժողովներու մէջ Ամերիկայի եւ Երե-տեղերու հայ գաղութները. մինչ Հնչ. կուտակութիւնը Ատեանին կազմութեանը իր համակերպու-թիւնը կը յայտնէր, Դաշն. կուտակութիւնը պարկեշտ ու տաղանդեալ հրապարակագիր մը պաշտօնապէս ամբաստանելէ ետք, իր ամբաստանու-թիւնը ճակատաբաց հաստատելու քաջութիւնը չու-նենալով, ապրիտաբար խոյս տուաւ։ Այս խու-սափանքը սթափ ցուց այն սակաւաթիւ հայերը, որոնք, թէեւ պարկեշտ եւ ուղա-միտ, պահ մը իրաւեցին Արփիարին մասնիչ մը ըլ-լալուն կասկածած էին։ Կարելի էր միթէ երեւակա-յել որ ազգին ներկայ ճգնաժամին մէջ, յեղ մար-մին մը համայն ազգը խաբելու չափ ապրիտա գրո-նուի լոկ տարբի կուտակութիւն մը տուպալովով անոր զախնիները գրաւելու համար։ Պատու Աա-եանին մերժուելովը զարհուրանքով հաստատուե-ցաւ որ Դաշնակութիւնը իրաւ էր որ սրբազան պարտականութիւնը համարեց կուտայ պատկերի վը-րայ հաճեալ հայ պատկերապիտան հետեւ զըն-դակ արձակել եւ ցանալ պատկերի վրայ գործնել «Գանձակ»։ Այլ եւս տարաբաղ չ'մնայ որ «Գ. Իւսիֆ» եան եւ «Դրօշակ»-ի բոլոր խմբակը, ամեն վատերու պէս կուտակէ միայն հարուածել գիտնել։ Անձնա-ւորութիւն մը, Թ. Զանկիւրեան, որուն նկարա-գիրն համար ինչ որ ալ ըստի, հայրենասիրութիւ-նը ամեն կասկածաւք վեր է. նոյն իսկ իր կու-տակութեան չպատկանողներու գովասանք ընելու

սակ թորիկեանի նկատմամբ իր պարկեշտ, պատուաւոր, եւ բարեխղճ գաւառացի մը : Մենք զինք ճանչցած ենք աստ ասորիներէ ի վեր անշահախորհրդ արդարաւոր մը , պատուաւոր վաճառական մը : Ամբողջ Պոլսեցի իր չղակներով կը վկայէ թէ թորիկեան եղբայրները ինչ մեծ ծառայութիւն մատուցին անցեալ տարի հարիւրաւոր սովեալ Հայաստանցիներու , որոնք ամիսներով կերակուեցան չորհիւ : Թորիկեան հարազատներու վանքերուն եւ նիւթական գործողութիւններուն : Նոյնպէս ոչ նոսազ պարկեշտ ու եռանդուն հայ մը ճանչցուած է Տիար Յակոբ Սրապեան , ուրիշ համար ալ «Հնչակ»ի նոյն թիւին մէջ զրպարտութիւններ հրատարակուելու են :

Այս ամէնը դիտողով ամեն հայ բնականաբար նուիրանքով կարգաց չընթակի այդ թիւը եւ զգուշաց զգաց այդ թերթի վարիչ մարմնոյն , մասնաւոր Ստպան-գլխանի պէտք , որ քիչ շատ ալ Պոլսեցի ապրած ըլլալով հանդիմ, գիտակցութեամբ ճշմարտութեան հակառակ այդ տեսակ զրուածներ հրատարակելով կուսակցութեան մը օրակն համարող թերթը կ'ընկնէ ան աստիճանին ուր կը գտնուի Շարժումը : զի սա ալ անցեալ տարի , քիչ տարբեր մարդոց նկատմամբ , Պոլսեցի նոյնպիսի այլաների թրջութեամբ թիւներ հրատարակեց : Արդեօք այս ալ ասոր հակահարուածն է : Բայց սա անբարոյականութիւն է :

ՆԱԽԱՆ ԵՐԱՊԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ձեր թերթի 37 թուոյն մէջ Ֆիլիպէնի երաժշտական երեկոյթի մը առթիւ գրուած թղթակցութեան մէջ կարգացի քանի մը չալամիս եւ սուսանդեկութիւններ անձիւ նկատմամբ , լսեցի շատ ուր նոյն երեկոյթին բացման պահուն , Տիար Շահրիման ալ բնականաբար իմաստով յայտարարութիւն մի ըրեր է :

Թէ վառնայի եւ թէ ֆիլիպէնի մէջ մասնակցած եմ ազգային հաստատութեանց ի նպաստ տրուած հանդէսներ :

այնքան ժլատ Դոյնակին համար (տես Յաւելուածը) կըսէր այս առիթը ստորագրողին . « Պատուոյ Աստուծոյ կողմէ թիւներ մերժելով , Դաշնակցութիւնը ԱՄԵՆԷՆ ԱՊՈՒՇԻՆ իսկ ցոյց տուաւ թէ Արփիւրը մասնիկ մը չէ եղած , ու Դաշնակցութիւնը իր օտար մէնտերուն չլիստանի : » Հետո՞ւ անոր խնայեց թիւներ մատուցելու անդիլ չտալու համար որ Յ. Ճանկիւնեան Արփիւրի այսօր նոյնքան հակառակ է , որքան Դաշնակցութեանը հրատարակած ատենը : ու թէ եւ իր անձին նկատմամբ « Մարադի » մէջ եղած անտեղի ու զիրար հակասող հրատարակութիւնները զինքը Արփիւրը ամբաստանողներուն կողմէ կից պարտէին ընել , սակայն անհասկանալի վէճերը ընդհանուրին չանձն հետ չգիտեցէն չա՞նչ հայրենասէր , բնական է որ , ճշմարտութիւնը ըսելու համար , նոյն իսկ իր աստիճան մը համոզմունքուն հակառակուելու գործողութիւնը յանձն առնէր : Այսպէս աստիճան գործողութիւնը յանձն առնէր ուրիշ , Իսկէտէրի ու Յակոբեանի առջադրելու Դոյնակի կեղծաւորութիւնը անյաջողութեան կը մասնէր : Ահա այդ աստիճան անոնց պէտք մնացած խուլ ատելութիւնն է որ Հայրենիքի մէջ կը պայթի :

Անխառնութիւն մը պիտի ըլլար Հայ . յեղափոխութեան այս ազգականութեանը միակ հեղինակները Դոյնակեանները համարել : Իմ կարծիքով պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը բազմակի հայ ժողովուրդին վրայ է որ կը ծանրանայ . ամեն ազգերու մէջ ալ վատեր , սիրելիները կը վատան : Բայց ո՞ր դարաշրջանին մէջ տեսնուելու է որոնցիկ յիշատակարանին մէջ հիմնագրուելու է թէ ազգ մը իր ազատութեանը միակ միջոցը եղող յեղափոխութիւնը փոխանակ իր բնաբնական գաւառացիներէն յանձնառու մերձիկներէն իսկ զուրկ սիրելի-քորներու ձեռքը թողելու է : Հակառակ աստիճան մը հայ յեղափոխութեանը վրայ , մեր յեղափոխութիւնը կը տարբերի Պոլսեցիներէն : Ձեռքներ չեղափոխութիւններէն , այս վերջիններէն իսկ ազգը ատարակութիւն էր որ տոյն աստիճան սկսաւ երբ իրենց անձնական ու բնաբնական գոյութեան պահպանութեան երաշխիքը թուրք բռնակալութեանը դիմադրել փորձելուն մէջ տեսան . իսկ հայերը ազատական զարգացումով ազգորոշուելուն համար միայն յեղափոխական եղան . զիս զենք բռնել չէին ուսած : Հայ . յեղափոխութիւնը մէկ երկու տարիներու ընթացքէ , ու ազգէն դրամ չորթնու համար հայ . յեղափոխութիւնը իրենց տասնամեակին միջև ընդհատուելու զուրկ կատարեալ անբաններ են Գարլ Մարքսի . . . կողմը ըլլալու արժանի : Այն օրը որ Միլիթար Արքանայրը վենետիկի միւլթարեան միաբանութիւնը կը հիմնէր , այն օրը միւլթարեան հայ . յեղափոխութեան հիմնադրելու կըլար : Հայրական յեղափոխութիւնը կարելի է երբ որոշ չըջանալու ստորագրուել , իրերու բնական յեղաշրջման տեսակետով : Երբ մեր ազգը տակաւին տեղափոխութեան ու սարկութեան խաւարի մէջ թաւաղուելու կը մտափէր , Միլիթարեանները իրենց մեծ նստանքը փախուած անդուլ անդադար ազգային վերածնութիւնը կը պատրաստէին : Այդ վերածնութիւնը իր ծայրակէտը կը հասնէր ինքնիշխանի , Բազմապետութիւնի , Հիւրմիտի եւ մասնաւոր Արիւնի հրատարակութիւններով :

Վանականներու պաշտօնը հոտ կը լրանար : Բ.

րու եւ ներկայացումներու ամեն անգամ երբ ինծի դիմում եղած է , եւ ասի ըրած եմ չէ թէ զովստի կամ ծաղկեփուռի ունայնամիտ ակնկալութեամբ , այլ պարզապէս պարտականութիւն իր կատարած ըլլալու համար :

Վերջին անգամ ֆիլիպէնի մէջ տուած այդ երաժշտական երեկոյթի եւս մասնակցելու խօսք տուած էի , բայց հանդէսէն քանի մը օր առաջ հասարակաց դրոսավարի մը մէջ յանկարծ հիւանդանալով ստեղծ փոխադրուեցայ , եւ զիս խնամող բժիշկ Միջքօֆ խտրեալ արգելից տուէն զուրս ելիլ , եւ հսկէ թէ երեկոյթին կէս ժամ ալ ամբողջ երկու օր ստալ յայտնաւ եմ հանդէսը կազմակերպողներէն զիս տեսնելու եկող Օր . Բանդիկեանին , Օր . Երուանդեանին , Տիկին Շահրիմանեանին Պ . Պ . Շիշմանեանին եւ Երուանդեանին թէ անկարելի պիտի ըլլայ իմ մասնակցութիւնս : Հանդէսին օրն իսկ անտեսաւան մեծուսն կրկնուեալ եմ Տիկ . Զոսիկեանին , Օր . Բանդիկեանին , Պ . Յ . Աստարեանին եւ ինքրած իմ յետագիւլ երեկոյթը եթէ կարելի չէ ուրիշ կերպ ընել :

Հետեւաբար , ինչպէս կը տեսնէ հայ հասարակութիւնը , թէ թղթակցութեան մէջ զրուածը եւ թէ ազնաւութեան եւ այլ բարձր նիւթերու վրայ ճառարանելու ատիկը չփախցընող Տիար Շահրիմանին յայտարարութիւնը բացարձակապէս սուտ են :

Աւելորդ է ըսել թէ թղթակցութեան մէջ ստորագրուած եւ ինծի վերագրուած խօսքերը խեղաթիւրուելու են : Բայց թէ ինչո՞ւ . իմ կրկնակի մեղքերս կէս ժամ առաջ լսած ըլլալ կը ձեւացնէ : Եւ հիւանդութիւնը պատուակ կարծեցնել կաշխատին . ինչո՞ւ ազգային խեղաթիւրում եւ չարամտութիւն , ասով չիմ ու վեր հետաքրքրուել անդամ :

ԲԵՐԹՈՆԷ Ա . ԹԱՄԻՐԵԱՆԻ

Ֆիլիպէ , 9 յունիս

Յ . Գ . -- Տիար Շահրիման իր յայտարարութեան մէջ փոխանակ անունը եւ մականունն առաւ : զիս կոչած է « Միւր Տիկին Բիանիստը » . ասիական այդ կոպտութեան վրայ չեմ վշտանար , յուսալով որ Տիար Շահրիման

եւ ըրապէս երաժշտութեան կարեւորութիւնը այդչէն ըմբռնած ըլլալով , զուրկ քիչ աստիճան ըմբռնէ նաեւ երաժշտական քաղաքավարութեան ամենատարակաւ պայմաններու անհրաժեշտութիւնը :

ՆՈՅՆ

ՀԱՆԿԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքիս ազգ . երկսեռ վարժարանի շինութիւնը ձախորդ հանգամանքներու տակ սկսուած ըլլալով , գուր հանձնու համար չէնք Պոլսի . Ազգ . Դրամատան գրաւի գրեցաւ ու զրեւազարար այդ պարտքը տոկոսովը մինչեւ այսօր վճարելու համար մը չը գտնուելուն եւ պոյմանածամի ալ լըրացած ըլլալուն դրամատան կողմէ աճուրդի հանել որոշուեցաւ :

Արդ , Թաղ . խորհուրդս նկատելով որ չկայ ուրիշ միջոց բայց եթէ իր տեղէն դուրս բարեկրտ ազգայիններու օգնութեանը դիմել , ուստի եւ քաղաքիս պատուաւոր անձնաւորութիւններէն Տեառք Յովհաննէս Պօղոսեան եւ Յարութիւն Մ . Կարապետեան Ռուսմանի . Միլթոն Մ . Դաւիթեան եւ Յարութիւն Թօգանեան Պոլսեցի արտեղ զրկել հանգամանակութիւնը կատարելու համար :

Չայս ծանուցանելով հրապարակաւ խորհուրդս կուգայ խնդրել Պատ . ազգայիններէ , որ երբ յիշեալ անձինք ներկայանան իրենց , բարեհաճին չորհել յօժարակամ նուէրներ , որով միայն կարելի պիտի ըլլայ եւ ոչ մէկ ուրիշ հասոյթ ունեցող այս կրթական յարկը կանգուն պահել եւ յառաջիկային ալ շարունակել մասալ սերունդի կրթական ամենակարեւոր գործը :

Ի գիմաց Թաղ . խորհրդոյ Ատենապետի Ատենապետ Մ . Պարկազընեան Յովհ Պօղոսեան Տօպրիչ Յունիս 12

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իզմիրեանց գրական մրցանակին այս տարի արժանացած են հետեւեալ աշխատողները :

տեւեալ աշխատողները ինքններ : 30 սկի Պարսկահայքի , գործ Պարսկահայ գրագէտի մը . 30 սկի Արցախի , գործ Էլմիսթանայ Լուսաւարապետ Բարսեղեանի Տ . Մակարեանի . 10 սկի Երզնկայի գաւառաբարբառի , աշխատողներ իրենց Պ . Յովհաննէս Գաղանճեանի . 10 սկի «Շարապաններ գործ Պ . Բժիշկեանի :

— Վսեմ . Յովհաննէս խառն Մասնէան , Էմադ-ու-Վարէ , որ Պարսկաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան նշանաւոր մէկ պաշտօնեան է , Պերլինի Պարսկական դեպուտի խորհրդական անուանուած լլլալով իր նոր պաշտօնատեղին մեկնած է :

— Պարսկաստանի Էրզնկաստանի հրաժարեալ , Բաշնորդ , Տէր Մազաքիա եպիսկոպոս : Տէր Մազաքիա եպիսկոպոս Պարսից Շահէն ընդունած է Արժուի-Արեգակի շքանշանի աստիճան աստիճան :

Պարսկահայք այժմ կը խորհին իրենց առաջնորդ բնորդ Տ . Մասնէանի . Արժուտեան , որ Պարսիկ կատարողութեան համակրտնաց ալ ժամացած է Էրզնկա :

— Ռուսահայք գիւլ իրենց արդ . տին մէջ վսեմ կը պահեն հոշակաւոր գերաստանապետ-գրաւոր Պարսկա Պարսկա մի յիշատակը ուրուն համար Տփղիսի եկեղեցոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուելու է անցեալ կիրակի : Տփղիսեցիք մտադիր են Արամեանի շիրմին վրայ արձան մը կանգնեցնել , որուն ծախքը պիտի հայ . թալթեն ներկայացումով :

— Հայադղի բժիշկ Թօքթ . Ե . Շահրեան Արժուի Սէն-Գուրաքաղաքին մէջ 20 անկողիննոց մայրական ապաստանարան մը հիմ

չըջանել կսկսի հոյլ մը Ռուսահայ գրագէտներու Էրզնկայի Մ . Ռաֆայէլեան եւ Ռաֆայէլ Ն . Շահնազարեան վարժարաններու ընթացաւարտներուն հրապարակը գրաւելով : Տոնմանի ներկուր գատարակութեան մը պարմանեկան խանդը միայնուցած , ու մեղմէ անհունապէս աւելի բարեբաղդ անցեալէն քաջալերուած , ապագային վրայ յուսալիւր , Վենետիկի ու Ռաֆայէլի ուսումնաւարտները ազգը շտկէ իրաւի յեղափոխութեան պատրաստելու ձեռնարկելով , հիմնեցին Համազգեաց , միացեալ եւ ուրիշ ընկերութիւններ : Այդ երկու զարգացնելու գերագոյն ընտրելագոյն ներկայացուցիչները Ռաֆիար ու Չեքադ հաստատապէս իրենց անձն ու տաղանդը ազգին ու յեղափոխութեան նուիրած , այսօր , իրաւ երջանիկ որբուն մէջ երթաւարդական նոյն ոգոտեմը կը շարունակեն : Գ . Շըջանը կըսկի 1890ի Գումաքաբուի ցոյցով : Այս չըջանը հայ ազգին համար երեւակալուած է անհունապէս աւելի ազիտարի , մահաբեր եղաւ . խոստովանելու է թէ , լուս առաջնորդներով , այդ ազգայնեան շատերուն առաջը պիտի անուէր : Մեղի այժմ հրամալ թիչ շատ զի անաղէտ առաջնորդներ պէտք են , որոնք ճանչցած ըլլան իսլամ կեանքը ու միջազգային քաղաքականութիւնը . մտքերու ինչ անբնական յոռիփոխութեամբ ուրիշ հայ յեղափոխութեան զեկը ցոյցով կողմու , անօթի սինյը-քորներու տալ կը հանդուրժեն : Յեղափոխութիւնը յոռիքները լրջամիտ մոծահմուտ ազգայիններ եւ զան , ու ինչպէս վանականներ իրենց գեղը կատարելով քոչուեցան , նոյնպէս այժմ ալ ուսուցիչներու , խմբագիրներու քիչ շատ քաղաքագէտ անձնը յաջորդելու են . սակեց վերջն է որ սապարէզը Պարսկահայքի-նեւ , Վարդանեան , Վառնան ներու պիտի թողուք :

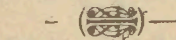
Տ . Է .

ներ է. այս առթիւ Յորհանդիսն թերթերը հայ բժշկին գովաստ կը կարգան:

— Պոլսոյ ծանօթ բարերարներէն Տ. Միքայէլ Թաղաքիւն իր ամուսնութեան քառորդ ֆաբրիկա. ինն առթիւ 16 մանչ և 11 աղջիկ դպրոցականներու մէջմէկ ձեռք հաղուստ բաշխած է գլխարկներով և ոտնամաններով միասեղ:

— Հոգեւոր Գարեգին եպիս. Սրբանձտանցի կաթիկ գործադ. բաժնիւնը յետաձգուել է, որով հետեւ հանգուցիւն հղալիքները առարկած են թէ յատկացուած գումարը միայն 1000 սկիւ ըլլալով չէ կարելի անով հոգեւոր եպիսկոպոսի փառաքին համապատասխան վանայ մէջ հիւանդանոց մը հաստատել, ուստի այդ 1000 սկիւն տոկոսի տուրով օգտուելու է մինչև որ 2000 սկիւի հասնի: Պատրիարքարանը այս առաջարկութեան համակերպեցու և Պէյրի-իւլ-Մալէն դրամը առնելով յանձնեց Բերայի պարտուց հետացման Սնտուկին:

ԻՆՉ Է ԳԱՆՏՆԻՔԸ

ՅԱՏԵՐԱՄԵՐ ՏՆՍՅՈՑ

13 թիւ աթոռը ձեր «Լիտի վարձու»-ընդին պատասխանը մեզ դրկած է թէն, բայց մենք առ այժմ զայն կը պահենք ուրիշ կարեւոր փաստերու հետ ի հարկին մէջ տեղ հանելու համար:

Իսկ գալով մեր խմբագրական գիտողութեան գաղտնիք բառին, կը պատասխանենք թէ «պատճառը չի պարզուած տարօրինակութեան մը մէջ գաղտնիք կը փնտռուի, ոչ թէ ուրիշ բան»:

Այո՛. ինչ էր գաղտնիքը որ Տիկին Փասուլեանի պէս հայ թատերաբեմին 40 տարուան աշխատանքի մը, որ այսօր չոր հասցի կարօտ է, 5 ասնթիւմ շտապի, մինչդեռ է՛ն անյաշնոյ ազգական մը 20-30 ֆր. կ'վճարուի: Այս շատ շատ բնական և բանաւոր հարցում մըն էր զոր ուղղեցինք, եւ ամեն պարկեշտ խմբագիր նոյնը պիտի ընէր 13 թիւ աթոռին նկարագրութիւնը իր առջեւ ունենալով: Դուք կըսէք թէ սակարկութեան մը հետեւանօք այդ գրամը տրուած է «չանթեզին»:

Արդեօք սակարկած էիք նաեւ որ առաջ աղջիկը կառքին մէջ առնելով այգիները ու պարտեցնելը խրախճանքի տանիք: Արդեօք սակարկած էիք որ փորձերու գիշերները տնոյ բնակավայրէն մինչեւ սրահ եւ սրահէն մինչեւ անոր տունը, որ հետեւ չէ, անպատճառ կառքի մէջ դնէք ու գոյ ալ իր քովի կը նստիք: Արդեօք պայմանաւորուած էիք փորձերու եւ ներկայացման օրը թատերաբեմը դարեմբորի փոփոխներով ողողել միայն այդ աղջկան «իգրամ» ընելով, առանց կաթիլ մըն ալ միւս դիրքաւանութիւններուն հրաժանելու, որոնք անձնուրաք բար խաղին կը մասնակցէին եւ որոնց գոնէ չոր շնորհակալութեան բաժնի մը չարտասանեցինք: Ոչ առաջ եւ ոչ ներկայացումը աւարտելէ վերջ, վախ նալով որ մի քանի բոլորէի իրաւաստ կուենաք եւ այդ «չանթեզին» հետ կառք նստելու բարեպաշտն առիթը կը

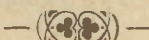
կորսնցնէք: Արդեօք պայմանաւորուած էիք որ նոյն իսկ թատերին իրիկունը վարագոյրին հետեւ գիշերը խառն անընդհատ պարէք այդ շանթեզին հետ, փոխանակ միջնորարարներու ատեն անոր ժամանակ տալու: որ իր դերը ստուգանքի եւ կարգաւորակէզի խաղը չի խաղաղաւորութիւն: Արդեօք պայմանաւորուած էիք որ ձեռքէ ունեց գէշքը այդ աղջիկը իր փափուկ մատներովը զծագրէ զձեռք ծածկելի ընելու չափ անարհեստօրէն: մինչդեռ ընչ շատ վարժ գերաստն մը վրձին ի ձեռնին պատրաստ էր վայել: Չօրէն նոյն ծառայութիւնը ձեռք մատուցանելու, որուն զիտողութեանը «ալ ինչ ընենք անոր խաթրը կոտրել չըլլար» կը պատասխանէք: Արդեօք պայմանաւորուած էիք որ ձեռքէ չատեղը ամեն իրիկուն ծովագերեայ ամառանային թատերը երթան, ուր կը պարէ ու կերպէ այդ երգչուհին, եւ անոր ամեն մէկ երեւալուն, դուք միւսկ ծափահարողները ըլլաք: Դուք թատերասէրներդ ինչ արհեստ կը տեսնէք որ բառն կերպով կը ծափահարէք, երբ նա սա լկաի երգը կ'արտասանէ:

Գաղափար սե պոյնուսն քաղաքում հոգիստայր կեօղիսեհն չաղաքում եւն. . .

Պարոններ դուք անշուշտ ժամանց, ներքեւ պէտք ունիք եւ կարող էք ամեն վայր յաճախել եւ ըստ կամս իզուարեն եւ ձրւկը շնոր ընել, բայց պէտք է գիտնաք թէ աղգ. մարմնայ մը հովանաւորութեան տակ աղգ. վարժարանաց ի նպաստ կազմակերպուած երեկոյթի մը յարգը ու պատիւը կը վերաբերի հայ ազգին որ իր երկսեռ ներկայացուցիչներով համախառնած է հոն:

Մենք չենք գիշաներ ասչափ ալ պատասխանել ձեզ, եթէ չափ ու սահման ճանչնային ձեր սրճարանական պոռոտախօսութիւնները:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԲՕԼ ԻԹԻԳԻՅԷ

ԹԻՒՐԻԱ

Էվկէթի նօմէրօմըզտա հաղըւտըը իւզրէ, Երևոյզ սէրայընտա հարէմ տաիւրէսինտէ Սուլթանին եւթմըշ օլտըզը օտանըն հոնըն: տաքի մահէլտէն զուհուրա կէլէն հանկըն հարըմ սա. աթ տէվամ իթմիշ վէ նիհի: յէթ թուլուժպալարէ սէօյիւնտի: րիթիշ տըր. ֆազաթ Սուլթան բէք չօգ զօրլմուշ վէ խըրս տուշ մուշ օլմալլէ, հոնկընըն նէ սէ. պէպսէն վէ նէ հօյլէ զուհուր իթ միշ օլտըզըն անլամադ իշիւն բէք սըզը թահզըզաթ իծրա իթտիր մէքտէ տիր. ֆրանսըզ, Աւստրիա վէ Բուս էլիլէրի Երևոյզա կիթ. մէլէրինտէ Սուլթան մէզքիւր հոն կըն սէօզլէրինտէն մաատա պիր շէյ սէօյլէմէմիշ տիր:

— Թուրիս այլժամ Պուլկարիա իմալարընը կէզէճէք օլան Բուս տօնանմասը Գարաաէնիզ թիւրք իմալարընը տաիւր տօլաշաճազ օլտըզըն Ս. Ձինօվէվ Պապը Ալիյէ պիտիթմիշ տիր:

— Կիրիտ ատաւընըն համիսի պուլընտէ տէօրթ տէվէթլէրէ պէ

յանը թէշէքքիւր իթմէք իշիւն Սուլթան սէրթէշրիֆաթմը իպ. բահիմ պէյի սէֆարէթ հանէլէրէ հօլլամըշ տըր:

ԹՐԱՆՍՎԱՍԻ

Ժէնէրալ Տէվէդին սօն տէֆա ինկիլիզլէր իլէ պուլուշտըզլի միւսատէմէ շաշալը կէօսթէրիթիշ իսէտէ, ասը վուզուլաթ շուտան իպարէթ տիր. Տէվէդ պիր մըգտար ինկիլիզ ասթէրլէրին իւզէրի. նէ հուճուլէ անլէրին մէվզըսընը զապթ իթմիշ տիր. պիր ազ սօն ինկիլիզլէրէ իմաատ եէթի. շուպ շէտիտ պիր գալկատան սօնուրա Տէվէդ կէշի շէթիլմէյէ մէճպուր օլմուշ տըր. պու միւսատէմէլէրտէ ինկիլիզլէրտէն 45 էօլիւ վէ հարէլի, Պօլլէրտէն իսէ հալըրըզ 17 քիշի տիւշմիշ տըր. քէզա 71 վալսն ինկիլիզլէր զապթ իթմիշլէր:

— Մէմուրիլէթի մախսուլէ հօլլանըլան Պօէր գօմօնտանլարտան Պօլիէ Աֆրիգատան Սարսիլիայա եէթիլմիշ տիր. Ժէնէրալ Պօլմա. նրն մուհարէպէյի տէվամ իթմէք էֆքեարընտա պուլընտըզըն վէ հէր հալտէ իքի ճուհուրիլէթին իսթիզալիլէթի թամմէսինի վէ Գարաա Պօէրլէրէ սիւհիլէ հար տըմ իտէն Հօլանտալըլարա աֆզը ուսուլի իլան օլընմասընը թալէպ իթմէքտէ օլտըզըն վէ քէզա Պօ. էրլէրին շու սըրա բէք էյի տհ վալտա պուլընտըզլարըն մէրզուլ գօմանտան սէօյլէմէքտէ տիր:

— Լօնտրա Բարըմանընտա իսրիծիյէ միւսթէշտը՝ Գարաա ինկիլիզլէրէ գարըն 1-2000 տիւշ ման սիւհիլէ կէզմէքտէ օլտըզըն սէօյլէտի վէ հէր հաֆթա իշիւն մուհարէպէյէ պիր միլիոն 250 պին իրա սարֆ օլտըզըն պէյան իթտի:

— Գարաա լիֆրիգանտէր թապիր օլընան եէրլի էհալի ինկիլիզ հի. քիւլմէթինէ գարըն ըսեանը տր թրմազտա օլուպ, Պօէրլէրէ իլէ պիրլէշմէքտէ տիրլէր:

Պու սէպէպլէ Ճէնուպի. Աֆրի. գա ֆօնտօլարըն ֆիլիթթը Լօնտրա Բարադանընտա շօգ զըրըմըշ տըր:

ՍՊԱՆԻԱ

Մատրիտտէ փափաշ վէ բահիպ. լէրէ գարըն եէնիտէն գարընըզ. լըզլար վուզու պուլտը. էհալի պիր փափաղը բաստօլլարլէ տէօյտիւ, միւտալիլէ իտէն ժանտար. լարը թաշալտը, չօզլար հարէլէն. տիրլէր:

ՉԻՆ

Պիր թարաֆտան Չին իլիլիլա լը խիլթալ պուլմուշ օլմազ զանը իլէ տէվէթլէր տակէլլէրին կէրի չաղըմազտա տըրլար, ֆազաթ տիկէր թարաֆտան «Գէօյիւ շիւքէթի» նալը իլէ եէնի իլիլիլալ ճըլար զուհուր իթմէքտէ պուլըն:

տըզը վէ պու շիւքէթին տալի մագստի Լճնէպիլլէրի գօլմազ օլտըզը թիւնէթի տէն թէլէկրաֆ պիլտիրմիշ տիր:

— Չինէ կէօնտէրիլմիշ օլուս մանլը հէյլէթի մուրախասէսի Սթանպուլտան ալտըզը էմը իւզրէ Չինտէն Ճարօնտ կիթմիշ տիր:

— Բէքինտէն Լօնտրալա վէրիլէն մալիւմաթա կէօրէ, իյթէրաթօր Բէքինէ ալտէթ իթմէսինտէ Բուս սիւս Մանչուրիայը զապթ իթմէք իշիւն միւզէքէլէյէ կիրիշէնէք իթմիշ:

ՏԱԽԻԼԻԹԷ

Տիրայլէթ ու մէհարէթի իլէ մարուֆ միլլէթտաշարըմըզտան Մ. Օսքար իսթէնտէր հէնիտէն մէյտանը ինթիշարա ռթրուպ Սօֆիաա «Լը Մէսաթէր տէ Պալքան» իսթի իլէ Յորանսըզա հաֆթալըզ պիր կաղէթա նէշր իթմէկէ պաշալմըշ տըր:

Ապօնէ պէտէլի Պուլկարիա իշիւն ալթը ալըզ 10 ֆր. սէնէլիք 20 ֆր. խարիծ իշիւն ալթը ալըզ 16 ֆր. սէնէլիք 30 ֆր. բէշին:

— Տախիլիլէ նաղըրը Մ. Սարաֆօֆ պու հաֆթա Բարիսուն Սօֆիալա տվտէթ իտէնէք իթմիշ: Միւսաթէրին պէյանընա պինտէն Մ. Սարաֆօֆ պանթէրլէր սինտի. քասը իլէ պիր իսթիգրազ ազթը. նա մուլաֆազ օլմուշ տըր:

— Մէզքիւր կաղէթանըն ալտը. լը մալիւմաթա կէօրէ, գեկտեմ. բերտէ Յէլա. Բրէնս հազրէթլէրի մայլէթինտէ վիւքէլա վէ Սօպրա. նիէ իշիլիլէրի վէ «Գուրթարըն Ալէքսանտր» նալ գօմթէնին ի. քի լէյիսի օլտըզը հալտէ Բեթրս պուլկա կիտուպ, Պուլկար միլլէթի թարաֆընտան Չար Նիքուս հաղընթլէրինէ՝ թուճտան մէլմուլ վէ զայլէթ լաթիֆ սանէմլէր թագ տիւ իտէնէքլէր. մէզքիւր սանէմլէր Չար Ալէքսանտր իքինճիլի պիր գայա իւզէրինտէ վէ էթրա. ֆընտա Բլէֆիալը մուհասէրէ իթմիշ օլան ժէնէրալարը վէ գայանըն տօլալընտա պուլկար էհալլէրին իքլիլէր (պսակ) էլլէրինտէ Գուրթա. ընը Ալէքսանտր ալըզլաճագտա օլտըզլարընը կէօսթէրիլը զալլէթ ուսթալըզլէ հարըմըշ էսթրլէր տիր:

Գուրթարըն Ալէքսանտրն նա մընա Սօֆիաաա հարըմազտա օլան սանէմլին ըլմի քիւշտը 1903 մայիս 11տէ իծրա օլընա. ճաղընտան, մէզքիւր հէյլէթ մուրախասէն Չար Նիքուլալը եէվի մէզքիւր իշիւն Սօֆիալա տալլէթ իթմէք վազիֆէսի իլէ տէ միւքէլէթ իթմիշ:

— Յէլալմ. Բրէնսին տէօրթ էվ լաուլարը՝ Մանթօնտան ալտէթ իտուպ, պէօյիւք վալիտէլլէրի նէզտինէ էպէլէթալ սէֆիլիտիէ կէլիլիլէր. վէ շու կիւլլէլ տէ էվէ. սինօկրաա քէօշիլիւնէ թէշրիֆ իտէնէքլէր իթմիշ:

Отговорникъ Н. Драгулевъ
П. „Взаимность“, Варна